

ANNA MALINA

KOINONIA MISJĄ KOŚCIOŁA
W ŚWIETLE DOKUMENTU KOMISJI „WIARA I USTRÓJ”
NATURA I MISJA KOŚCIOŁA

KOINONIA AS THE MISSION OF THE CHURCH
IN THE LIGHT OF THE DOCUMENT BY THE COMMISSION “FAITH AND ORDER”
NATURE AND MISSION OF THE CHURCH

Abstract

The issue of the Church's mission has accompanied the ecumenical movement from the beginning, both in its practical as well as doctrinal dimension. On the theological level it is inseparably connected to the question of the nature of the Church — the fulfilment of the mission means being fully in accordance with one's own nature.

In the discussed document of the Faith and Order Commission, the term used for both nature and mission of the Church is *koinonia*: the Church is and is yet to be materialized by *koinonia* — not only in the community of the believers, but also in the whole of creation, in order “to bring all things together under one head” (Eph 1,10). The mission is therefore expressible in various aspects of *koinonia*: it is a gift from God (the source of the Trinitarian mission, the proclamation of the Gospel, the eschatological realisation) and the concrete reality with its formal determinants (the Apostolic faith, baptism, Eucharist and ministry). The document *The nature and the Mission of the Church* is a synthesis of what the churches can say together in this subject and as well as of areas requiring further dialogue, or a change of attitudes.

Key words: mission, Church, *koinonia*, nature, ecumenism.

Przygotowywany aktualnie przez Komisję „Wiara i Ustrój” dokument eklesjologiczny jest próbą przekazania tego, „co Kościoły mogą obecnie powiedzieć na temat natury i misji Kościoła”¹. Kluczowym dla całego doku-

Mgr ANNA MALINA – doktorantka Instytutu Ekumenicznego KUL.

¹ *Natura i misja Kościoła. Etap na drodze ku wspólnemu oświadczeniu*. Dokument Komisji „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów (2005). Tł. R. Nehring. „Studia i Dokumenty Ekumeniczne” (dalej SiDE) 26:2010 nr 1 (66) s. 66-108 (dalej cyt. jako NMK) 5. Dokument *Natura i Misja Kościoła* został zatwierdzony jako uzgodnienie ekumeniczne pod zmienionym tytułem:

mentu jest pojęcie *koinonia*, które od kilkadziesiąt lat ma szczególne znaczenie zarówno w eklezjologii katolickiej², jak i w trwających dialogach ekumenicznych i jako takie znalazło się również w centrum poszukiwań natury oraz widzialnej jedności Kościoła prowadzonych przez Komisję³. Zamysłem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyłaniającej się z dokumentu koncepcji misji, odnoszącej się do różnych aspektów *koinonii*. Najpierw omówimy pokrótce kontekst powstania dokumentu, następnie ukażemy misję jako udział Kościoła w *koinonii*, będącej darem od Boga, aby na koniec przyjrzeć się formalnym wyznacznikom *koinonii*, do której wspólnie zmierzamy.

1. KONTEKST POWSTANIA DOKUMENTU *NATURA I MISJA KOŚCIOŁA*

Już od początku swojego istnienia ruch „Wiara i Ustrój” określił jedność Kościoła jako swój główny cel⁴. Ponieważ do prawdziwej jedności nie może dojść bez teologicznego określenia, czym jest Kościół i jaka jest jego natura, dlatego pytanie o naturę Eklezji stało się priorytetowym dla większości prowadzonych dialogów⁵.

The Church – Towards a Common Vision najpierw przez Komisję „Wiara i Ustrój” podczas posiedzenia na wyspie Penang w Malezji 21 czerwca 2012 r., następnie przez Komitet Naczelny Światowej Rady Kościołów podczas spotkania na Krecie w dniach 28 sierpnia – 5 września 2012 r.

² Por. *Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985. Relacja końcowa*. Wrocław 1986 s. 23-30; *Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele*. Red. A. Czaja, M. Marczewski. Lublin: TN KUL 2004.

³ Zwłaszcza od czasu V Światowej Konferencji „Wiary i Ustroju” w 1993 r. w Santiago de Compostela – por. *V Conferenza Mondiale. Sulla via della piena koinonia (Santiago de Compostela, 3-14 agosto 1993)*. W: *Enchiridion Oecumenicum. (Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Vol. 6)*. Bologna: Edizioni Dehoniane 2005 s. 1061-1508.

⁴ Za swój cel wyrażony w statucie Komisja „Wiara i Ustrój” uznaje „głoszenie jedności Kościoła Jezusa Chrystusa i zachęcanie Kościołów do dążenia ku widzialnej jedności w wierze i we wspólnocie eucharystycznej wyrażonej w kulcie i w komunii z Chrystusem po to, aby świat uwierzył” – cytat za: NMK 1. Por. *Faith and Order By-Laws, 3.1*. W: *Faith and Order at the Crossroads: The Plenary Commission Meeting, Kuala Lumpur 2004*. Faith and Order Paper nr 196. Genewa: ŚRK 2005 s. 450.

⁵ Por. K. K o c h. *A che punto é il cammino*. „Il Regno – Documenti” 1/2011 (Bologna) s. 23-33: „La riflessione teologica sull’ecclesologia deve essere il primo tema all’ordine del giorno nei dialoghi ecumenici. [...] Difatti, non può esserci unità ecclesiale senza che ci sia prima un chiaro concetto teologico di ciò che è la Chiesa”.

Natomiast pytanie o misję Kościoła stoi u początków ruchu ekumenicznego⁶. Początkowo miało ono charakter prawie wyłącznie praktyczny, jednak w miarę zmian zachodzących w XX-wiecznej teologii misji coraz częściej zaczęło towarzyszyć teologicznym staraniom o określenie jego natury. Niemal jednocześnie prawie wszystkie tradycje chrześcijańskie doszły do przekonania, że misja nie jest jedną z form działalności Kościoła, lecz przynależy do jego istoty⁷. Stwierdzenie to ma daleko idące konsekwencje dla teologii – misjologia stała się częścią eklezjologii – oraz dla samej praktyki misyjnej Kościoła – po okresie powojennego kryzysu przywróciło jej nową, niezwykle skuteczną, motywację. W takim nowym kontekście problem misji tym bardziej stał się obiektem zainteresowania teologów ekumenistów: nie sposób mówić o jedności i naturze Kościoła bez uwzględnienia jego misji. Ekumenizm i misja kroczą razem pod rękę, tak że niedobór gorliwości Kościoła wobec jednego powoduje spadek zapалу również wobec drugiego⁸. Znalazło to wyraz nie tylko w praktyce, ale i w prowadzonych na przestrzeni dziesięcioleci dialogach.

W tę ekumeniczną debatę na temat natury i misji Kościoła wpisuje się przygotowywany obecnie przez Komisję „Wiara i Ustrój” dokument. Historia jego powstawania sięga pierwszych lat recepcji *Dokumentu z Limy* (1982), kiedy to wśród głosów entuzjazmu oraz krytyki zwróciły na siebie uwagę rów-

⁶ „Nigdy nie będzie przesadnym kładzenie nacisku na fakt, że ruch ekumeniczny powstał z ruchu misyjnego i nadal w samym swoim sercu nosi ewangelizację całego świata... Poszukiwano jedności nie dla niej samej, lecz jako środka do ewangelizacji” (K.S. Latourette. *Ecumenical Bearings of the Missionary Movement and the International Missionary Council*. W: R. Rouse and S.C. Neill. *A History of the Ecumenical Movement 1517-1948*. Philadelphia 1967 s. 362 i 402.

⁷ Na przykład sformułowanie z soborowego Dekretu o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes Divinitus* 1: „Kościół pielgrzymujący jest misyjny ze swej natury” oraz nowa wizja Kościoła znajdującego się we wszystkich czasach i miejscach *in statu missionis*, jaka wyłoniła się podczas III Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów w New Delhi w 1961 r. Por. *Rapporti delle sezioni, Prima Sezione. Testimonianza*. W: *Enchiridion Oecumenicum. (Consiglio Ecumenico delle Chiese. Assemblee Generali 1948-1998. Vol. 5)*. Bologna: Edizioni Dehoniane 2001 s. 205-222.

⁸ Por. Koch. *A che punto è il cammino* s. 23-33: „Da allora, ovvero da quando si è esplicitamente riconosciuto che la divisione tra i cristiani costituisce l’ostacolo maggiore per la missione nel mondo, l’evangelizzazione è diventata uno dei temi fondamentali dell’ecumenismo. Da Edimburgo in poi, l’opzione ecumenica e l’impegno missionario sono considerati come realtà inscindibili. Ecumenismo e missione sono diventate sorelle gemelle, che si chiamano e si appoggiano a vicenda. [...] là dove viene meno lo slancio missionario, cessa anche la ricerca appassionata dell’unità dei cristiani e, viceversa, là dove ci si abituja allo scandalo della divisione o addirittura non lo si vede più come tale, non vengono più compiuti grandi sforzi missionari. La nuova evangelizzazione, tanto necessaria nel mondo odierno, può aver successo solo se viene rivitalizzato l’obiettivo originario del movimento ecumenico, ovvero l’unità visibile dei cristiani.”

niez te wskazujące na konieczność dalszego przebadania niektórych kwestii, zwłaszcza tych związanych z eklezjologią⁹. I tak w 1990 r. Komisja „Wiara i Ustrój” podjęła decyzję o rozpoczęciu wskazanych studiów, potwierdzoną oficjalnie podczas V Światowej Konferencji „Wiary i Ustroju” w Santiago de Campostela w 1993 r. Zainaugurowany wówczas proces badawczy, zatytułowany na tym etapie *The Nature and the Purpose of the Church. A Stage on the way to a Common Statement (Natura i cel Kościoła: etap na drodze do wspólnego oświadczenia)*¹⁰, doprowadził do powstania w 1998 r. pierwszej wersji roboczej, która następnie została rozesłana do Kościołów i innych opiniodawców w celu zajęcia stanowiska¹¹. Nadesłane uwagi¹² stały się podstawą do wprowadzenia poprawek (Anglia, 2003, i Dania, 2004). Przeredagowany dokument przedstawiono na Posiedzeniu Plenarnym Komisji „Wiara i Ustrój” w Kuala Lumpur na przełomie lipca i sierpnia 2004 r. Zgromadzeni członkowie Komisji zdecydowali, że należy dokonać dalszych zmian, wśród których najistotniejszą jest położenie większego nacisku na misję Kościoła, co znalazło też wyraz w zmianie tytułu kolejnej wersji studyjnej z 2005 r. brzmiącego odtąd *The Nature and the Mission of the Church (Natura i misja Kościoła)*¹³. Również i ten dokument rozesłano do Kościołów członkowskich, a obecnie trwa zbieranie opinii na jego temat i przewiduje się przyjęcie jego ostatecznej wersji podczas następnego Zgromadzenia Ogólnego Światowej Rady Kościołów w Pusanie (Korea Południowa) w 2013 r.

Powstawaniu tego dokumentu, niejako zbierającego wyniki dotychczasowych poszukiwań eklezjologicznych¹⁴, towarzyszą niemałe oczekiwania ze

⁹ Por. m.in. *Official Response of the Roman Catholic Church to „Baptism, Eucharist and Ministry”*. W: *Churches Respond to BEM: Official Responses to the „Baptism, Eucharist and Ministry” Text*. Vol. VI. Faith and Order Paper 144. Ed. Max Thurian. Geneva: WCC Publications 1988 s. 1-40.

¹⁰ Faith and Order Paper 181.

¹¹ Por. NMK 7.

¹² W tym obszerna odpowiedź ze strony katolickiej – por. Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan. *Rapporto di Mons. J. Radano. La Commissione “Fede e Costituzione” e il dialogo sulla Chiesa a livello multilaterale*, 2004, za: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_doc_20050129_fede-costituzione_it.html [dostęp 09.03.2011]: „Alla revisione hanno contribuito numerosi commenti relativi al precedente documento dal 1998, tra i quali l’ampio studio presentato tre anni fa a «Fede e Costituzione» da parte di un gruppo di teologi cattolici dal Pontificio Consiglio per la Promozione dell’Unità”.

¹³ Faith and Order Paper 198.

¹⁴ Zamysłem autorów dokumentu jest „przekazanie tego, co Kościoły obecnie mogą powiedzieć na temat natury i misji Kościoła, oraz w tej perspektywie wspólnie zbadać, w jakim stopniu pozostałe rozbieżności dotyczące różnych kwestii w Kościele mogą zostać przezwyciężone. [...] Dokument ma na celu umożliwienie Kościołom uczynienie pierwszych kroków w kierunku uznania porozumień, które powstały w wyniku wielostronnych dialogów” (NMK 5).

strony gremiów ekumenicznych, katolickich i nie tylko. Walter Kasper określił go jako mający „najwyższą rangę dla ekumenicznej debaty XXI wieku”¹⁵, natomiast Kurt Koch wyraził nadzieję, że solidne opracowanie kwestii eklezjologicznych mogłoby okazać się krokiem w stronę deklaracji analogicznej do tej o usprawiedliwieniu z 1999 r., a co za tym idzie – do widzialnej jedności kościelnej¹⁶. Niektórzy spodziewają się, że będzie miał on wartość i wywrze wpływ podobny do BEM z 1982 r.¹⁷ Dodać należy, że jest to też jedyny dokument „Wiary i Ustroju”, który tak wyraźnie wskazuje na ścisły związek między naturą Kościoła a jego misją.

Samej misji Kościoła *explicite* poświęcony jest jeden podrozdział – dający trynitarne podstawy koncepcji misji – oraz ostatnia, czwarta część, najbardziej praktyczna, zatytułowana „W świecie i dla świata”. Jednakże wątek misji przewija się przez całość dokumentu i integralnie łączy się z poszczególnymi kwestiami eklezjologicznymi. W wyłaniającej się całościowo koncepcji misji wyróżnić można jej dwa główne aspekty, związane z kluczowym dla dokumentu terminem *koinonia*: udział Kościoła w Bożym dziele zbawienia (*koinonia* jako dar pochodzący od Boga) oraz widzialne środki, w jakie został wyposażony Kościół, aby misję tę wypełnić (formalne aspekty *koinonia*).

Samo pojęcie *koinonia* staje się centralne dla współczesnych poszukiwań eklezjologicznych. Przez Komisję „Wiarę i Ustrój” zostało szczególnie do wartościowane podczas V Światowej Konferencji w Santiago de Compostela w 1993 r. W dokumencie *Natura i misja Kościoła* wyraża ono sedno zarówno tego, czym jest natura, jak i misja Eklezji.

¹⁵ W. Kasper. *The ecumenical movement in the 21st century – A contribution from the PCPCU*, 2005: „[...] ecumenism in the 21st century must be coherent and honest in its purpose, goal and orientation. However, partners cannot have a shared vision of the goal without common theological ground on the meaning of the Church and her unity. Therefore, the project of «Faith and Order» on the Nature and Purpose of the Church has for us a high priority for the ecumenical debate in the 21st century”.

¹⁶ Por. K. Koch. *A che punto é il cammino*. „Il Regno – Documenti” 1/2011 (Bologna) s. 23-33: „L’elaborazione di un’ecclesiologia comune potrebbe alla fine condurre a una dichiarazione congiunta analoga a quella riguardante la dottrina della giustificazione; in tal modo si realizzerebbe un passo decisivo verso una visibile comunione ecclesiale”.

¹⁷ Por. Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan, *Rapporto di Mons. J. Radano. La Commissione «Fede e Costituzione» e il dialogo sulla Chiesa a livello multilaterale*, 2004, za: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_doc_20050129_fede-costituzione_it.html [dostęp 09.03.2011].

2. MISJA KOŚCIOŁA JAKO UDZIAŁ W BOŻYM DZIELE ZBAWIENIA

KOINONIA JAKO DAR POCHODZĄCY OD BOGA

Koinonia jest przede wszystkim darem, jakim Bóg zamierzył obdarzyć człowieka. Misją Kościoła jest przywrócenie utraconej z powodu grzechu pełni komunii między Bogiem a człowiekiem i całym stworzeniem. Jest to prawdziwa i całkowita misja Boga w Trójcy: Bóg żyjący komunią Trzech Osób pragnie, aby „wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie jako Głowie” (Ef 1, 10), tak aby wszystko miało udział w życiu *koinonia*. Sam Bóg zbawia i przemienia świat, lecz czyni to poprzez Kościół.

TRYNITARNE PODSTAWY MISJI

Autorzy dokumentu z naciskiem podkreślają, że misja Kościoła nie jest jego własnym działaniem wynikającym z zewnętrznie mu nadanego przykazania misyjnego, lecz uczestnictwem w dynamicznej misji Osób Trójcy. Ta kluczowa myśl wyrażona jest już w zdaniu otwierającym pierwszą część dokumentu: „Kościół jest powołany do życia przez Ojca, który «tak umiłował świat, że Syna Swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne» (J 3, 16), i który posłał Ducha Świętego, aby doprowadzić wierzących do całej prawdy, przypominając im wszystko to, co Jezus nauczał (por. J 14, 26). Kościół jest więc stworzony przez Słowo Boże i Ducha Świętego.[...] Z samej swej natury jest misyjny...”¹⁸. Pierwsze skojarzenie, jakie nasuwa się po przeczytaniu tego fragmentu, prowadzi bezpośrednio do soborowego Dekretu o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes* (nr 2), który określa Kościół pielgrzymujący jako „misyjny ze swej natury, ponieważ swój początek bierze wedle planu Ojca z posłania (*ex missione*) Syna i z posłania Ducha Świętego. Plan ten zaś wypływa «ze źródła miłości», czyli z miłości Boga Ojca”.

Innymi słowy, Kościół istnieje nie tylko, żeby przyjąć dar komunii będącej sposobem Bycia, a zarazem dziełem Trójjedynego Boga, lecz również, aby tę komunie przekazywać światu. Ta trynitarne, a jednocześnie historiozbawcza koncepcja jest punktem wyjścia dla rozważań nad misją.

¹⁸ NMK 9.

WYPEŁNIENIE MISJI: GŁOSZENIE EWANGELII

Kościół, mający być narzędziem w rękach Boga, służącym wypełnieniu Jego planu miłości wobec człowieka i świata, jest zawsze, wszędzie i jedynie wezwany, aby głosić Ewangelię zarówno tym, którzy jej nie słyszeli, jak i tym, którzy według niej nie żyją – w tym zawiera się cała jego misja¹⁹. Owo głoszenie Ewangelii może się realizować poprzez słowo i czyn, które są nierozdzielnie z sobą powiązane i wzajemnie się uwiarygodniają. Słowo to przede wszystkim zwiastowanie Dobrej Nowiny. Czyn oznacza zarówno życie wiary niejako wewnątrz społeczności chrześcijańskiej, praktykowanie i celebrowanie wartości Królestwa Bożego, jak i posługę wobec świata, jego przemianę poprzez zanieśenie mu tychże wartości. Całość misji Kościoła jest zatem uczestnictwem w misji Chrystusa realizowanej przez chrześcijan poprzez zwiastowanie (*kerygma*), kult (*leitourgia*), służbę (*diakonia*) oraz świadectwo codziennego życia (*martyria*)²⁰.

Najwięcej miejsca autorzy poświęcają *diakonii* jako służbie na rzecz przemiany świata²¹, rozumianej przede wszystkim jako odbudowa i wzbogacenie komunii między Bogiem a ludzkością i całym stworzeniem, dokonującej się na kilku poziomach. Przede wszystkim chodzi o rozmaite sytuacje cierpienia pojedynczych osób i całych społeczeństw (misję społeczną), następnie o właściwą relację z całym stworzeniem, w końcu o zobowiązania etyczne wynikające z życia wartościami Królestwa Bożego. Na wierzących spoczywa odpowiedzialność trwania „w tradycji proroków”²², nie wahających się podnieść głos sprzeciwu i krytyki wobec wszelkich objawów niesprawiedliwości.

Wśród poruszanych zagadnień kluczowymi dla współczesnego dialogu ekumenicznego zdają się być te, które odnoszą się do etyki. Kościół, jeśli chce zachować wiarygodność i autentyczność swojego świadectwa, wynikające z jedności, musi postawić poszukiwania wspólnych zasad moralnych w oparciu o tradycję Ewangelii na tym samym poziomie priorytetów, co zagadnienia wiary oraz celebrowania sakramentów. Są one bowiem równie ważne przy dążeniach do prawdziwej *koinonii*. Coraz częściej zdarzają się sytuacje, w których „różnice etyczne kwestionują integralność wspólnoty chrześcijańskiej”²³, a nawet prowadzą do utrudnienia bądź zatrzymania już daleko

¹⁹ Por. NMK 35.

²⁰ Por. NMK 36.

²¹ Por. NMK 109-118.

²² NMK 115.

²³ NMK 116.

posuniętych dialogów ekumenicznych²⁴. Nierzadko też pojawiają się wśród teologów opinie, że to nie problemy doktrynalne, lecz właśnie te natury moralnej mogą stać się największą trudnością na drodze Kościoła ku osiągnięciu jego widzialnej jedności²⁵.

Autorzy NMK rzucają tutaj Kościołom konkretne wyzwanie: zobowiązanie do dążenia ku przezwyciężeniu istniejących różnic, a tam, gdzie jest to niemożliwe, do ustalenia, na ile są one rzeczywistą przyczyną podziałów. Dodatkowo wzywają do wzajemnego informowania się o swoich przemyśleniach i decyzjach w dziedzinie etyki, dzięki czemu może wzrosnąć doświadczenie wzajemnego zachęcania się i też otwartości na osąd krytyczny; wszystko to na drodze ku budowaniu *koinonii*.

O pozostałych trzech sposobach przekazywania daru *koinonii* światu – *kerygma*, *leitourgia* oraz *martyria* – mówi się nieco mniej w dokumencie: podkreśla się ich znaczenie (zwłaszcza rzeczywistego męczeństwa za wiarę), lecz główny akcent pozostaje jednak na *diakonii*.

ESCHATOLOGICZNY WYMIAR MISJI

Misja Kościoła ostatecznie wypełni się wraz z ponownym przyjściem Chrystusa – do tego momentu Eklezja pielgrzymuje ku swemu eschatologicznemu celowi w ciągle obecnym napięciu między „już i jeszcze nie”: już antycypuje Królestwo, lecz jednocześnie nie jest jeszcze na ziemi jego w pełni widoczną realizacją²⁶. *Koinonia* już jest dana, lecz jej pełnia nastanie dopiero w eschatonie. *In via* pojawiają się trudności we wspólnym kroczeniu ku komunii.

Odwołując się do tego eschatologicznego napięcia, autorzy NMK rozpoznają kilka istotnych ekumenicznie kwestii. Są nimi m.in. rozumienie sakramentalności Kościoła, jego związku z grzechem oraz wielość koncepcji ekle-

²⁴ Przykładem ryzyka podziałów w obrębie jednego Kościoła spowodowanych przez kwestie etyczne jest sytuacja Wspólnoty Anglikańskiej: Kościoły anglikańskie w Afryce oraz w Azji nie uznają za ważne święceń biskupich osób przyznających się do aktywnego homoseksualizmu (święcenia takie miały miejsce w Episkopalnym Kościele USA od 2003 r.). Fakty te, wraz z prezbiterialnymi, potem także biskupimi święceniami kobiet, znacznie spowolniły dialog katolicko-anglikański. Por. P. K a n t y k a. *Ekumenia w kontekście angielskim*. W: *Życie ekumenia w Kościołach lokalnych*. Red. P. Jaskóła, R. Porada. (Seria: „Ekumenizm i integracja” nr 9). Opole 2003 s. 135-143.

²⁵ Por. G. C e r e t i. *Ecumenismo*. W: *Nuovo Dizionario di Teologia Morale*. Red. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera. Wyd. 4. San Paolo 1999 s. 291.

²⁶ Por. NMK 48.

zjologicznych. Dwie pierwsze zostały ujęte w perspektywie możliwego zbliżenia stanowisk. Większą trudnością jest natomiast wielość koncepcji eklezjologicznych, sprawiających, że nie wszystkie Kościoły rozpoznają wzajemnie swoją eklezjalność. W NMK zestawione zostają ze sobą różne stanowiska bez wskazania dróg rozwiązania, których, na obecnym etapie dialogów, jeszcze nie ma.

Ważkim z katolickiego punktu widzenia pozostaje nadal problem nazywania Kościoła sakramentem zbawienia, czyli skutecznym znakiem zjednoczenia ludzi z Bogiem, mimo ich grzechu²⁷. Przywołuje on wielowiekową dysputę eklezjologiczną między Kościołem katolickim a Kościołami poreformacyjnymi, dotyczącą tzw. fundamentalnej różnicy²⁸, co do której autorzy dokumentu próbują dać nadzieję, że nie jest ona jednak rozbieżnością nieprzezwycięzalną. Wynika ona z odmienności poglądów na Kościół jako narzędzie zbawienia, a przybliżenie można osiągnąć, uznając, że kto nazywa Kościół sakramentem, nie utożsamia go z sakramentami celebrowanymi w liturgii, natomiast kto nie przyjmuje takiego stanowiska, zgadza się jednak, że jest on świętym narzędziem wybranym przez Boga ku realizacji Jego planu.

Wobec tych i innych trudności towarzyszących kroczeniu ku eschatologicznemu celowi autorzy dokumentu wysuwają propozycję kontynuowania dialogów oraz nieustannego, zarówno osobistego jak i wspólnotowego, nawrócenia i przebaczenia. Autentyczne przeżywanie nawrócenia jest źródłem *koinonii* człowieka z Bogiem, przebaczenia zaś – ludzi między sobą.

Tak w wielkim skrócie przedstawia się koncepcja misji Kościoła jako udziału w Boskim dziele zbawienia: to sam Bóg zbawia i przemienia świat, prowadząc go ku jedności w Chrystusie, lecz czyni to poprzez Kościół. Kościół ze swojej strony przyjmuje dar *koinonii* jako misję Trójjedynego Boga, jako dar do przekazania światu poprzez głoszenie Ewangelii oraz jako eschatologiczny cel, ku któremu zmierza poprzez historię, borykając się z rzeczywistością grzechu, a jednocześnie w nadziei, że pewnego dnia „połączy się z Królem swoim w chwale”²⁹.

²⁷ Por. NMK – tabela *Kościół jako „Sakrament”?* (po pkt. 48).

²⁸ Por. A. Maffei s. *Natura e missione della Chiesa: il contributo ecclesologico della commissione di «Fede e Costituzione»*. „Centro Pro Unione Bulletin” 67:2005 s. 11.

²⁹ Sobór Watykański II. Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (dalej cyt. jako KK) 5.

3. DARY I ŚRODKI KOŚCIOŁA KU WYPEŁNIENIU JEGO MISJI

FORMALNE ASPEKTY *KOINONIA*

Koinonia to nie tylko dar pochodzący od Boga, to również konkretna rzeczywistość tworzona i umacniana we wspólnocie kościelnej dzięki odpowiednim środkom, w jakie została ona wyposażona. Trzeci rozdział dokumentu *Natura i misja Kościoła*, zatytułowany *Życie Wspólnoty w świecie i dla świata*, w całości poświęcony jest „darom i zasobom”³⁰ danym przez Boga Kościołowi, a niezbędnym, aby ten żył i wypełniał swoją misję w świecie i dla świata. Dzięki nim jest tworzona i umacniana *koinonia*. W paragrafie 67 pośród owych darów wymienione są wiara apostołska, chrzest, Eucharystia, a oprócz tego wspomina się o innych środkach – posługiwaniu duchowym, o którym, w różnych jego aspektach, traktują kolejne paragrafy rozdziału.

To zatem, co przez autorów dokumentu nazwane jest *darami, zasobami, środkami*, Magisterium określa (w ślad za Konstytucją dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*) jako widzialne więzy jedności Kościoła³¹ obok niewidzialnej więzi doskonałości, jaką jest miłość (Kol 3,14). Dzięki nim, w ujęciu Kościoła rzymskokatolickiego, różnorodność Kościołów partykularnych nie stanowi zagrożenia dla jedności podtrzymywanej i strzeżonej przez wyżej wymienione więzy, wśród których doprecyzowane są pojęcia celebracji sakramentów (nie tylko chrztu i Eucharystii) oraz posługiwania duchownego jako sukcesji apostołskiej za pośrednictwem sakramentu święceń³². Jednocześnie w ujęciu rzymskokatolickim są to elementy konstytutywne eklezjalności należące do *esse*, a nie jedynie do *bene esse* Kościoła.

WIARA APOSTOŁSKA

Autorzy dokumentu określają misję Kościoła jako głoszenie tej samej wiary każdemu pokoleniu i na każdym miejscu, jednak w taki sposób, aby była ona przeżywana jako dynamiczna odpowiedź na potrzeby współczesnego człowieka i świata³³. Niezmienna w swojej treści wiara apostołska jest

³⁰ NMK 67.

³¹ Por. KK 14; *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Pallottinum 2002 (dalej cyt. jako KKK) 815.

³² Por. KKK 814-815.

³³ Por. NMK 73.

zawsze i wszędzie aktualną propozycją i jednocześnie rozwiązaniem wszystkich problemów osobistych i społecznych. Wyznawanie i przekazanie jej tak, aby mogła stać się aktualizacją zbawienia i jako taka zostać rozpoznana przez świat, pozostaje istotnym wyzwaniem dla Kościoła.

Ekumenicznie istotne jest tutaj pytanie o to, jak wiernie „trwać w nauce apostołów” (Dz 2, 42). Dziedzictwa apostołów nie można utożsamić z jedną określoną formułą wiary³⁴. „Znakomitym wyrazem wiary apostoelskiej” jest wprawdzie Credo Nicejsko-Konstantynopolitańskie, lecz sam fakt nieposługiwania się nim w liturgii bądź katechezie nie oznacza odejścia od wiary³⁵. Jakie są zatem dopuszczalne granice różnorodności w wyznawaniu wiary? W odpowiedzi podkreśla się znaczenie żywej tradycji Kościoła, w której, poprzez którą i dzięki której wyraża się oraz jest przekazywana i gwarantowana ciągłość wiary apostoelskiej³⁶, nie podejmuje się natomiast kwestii form instytucjonalnych, mogących pełnić funkcję „zabezpieczenia” niezmienności depozytu.

SAKRAMENTY: CHRZEST I EUCHARYSTIA

Dwa aspekty chrztu i Eucharystii wyłaniają się w sposób szczególny w trakcie ich omawiania przez autorów NMK: ścisła eklezjotwórcza zależność między nimi oraz ich misyjne implikacje.

Koinonia, w którą został włączony ochrzczony, ma swoje centrum i odzwierciedlenie w celebracji Wieczery Pańskiej. Eucharystia to przede wszystkim kontynuacja i swoiste przeżywanie na nowo chrztu, doświadczanie ko-

³⁴ Por. NMK 70.

³⁵ Por. NMK 72. Credo Nicejsko-Konstantynopolitańskie jest używane w liturgii przez Kościół rzymskokatolicki, Kościół prawosławny, Wspólnotę Anglikańską, metodystów, starokatolików, luteran oraz niektóre inne wyznania protestanckie. Nie ma natomiast podobnej tradycji w tzw. Kościołach wolnych. Systematyczne prace Komisji „Wiara i Ustrój” nad wspólnym wyrażeniem wiary apostoelskiej rozpoczęły się w 1978 r. konferencją w Wenecji, lecz temat ten powracał jako jeden z podstawowych, poczynawszy od I Światowej Konferencji w Lozannie w 1927 r. Dokument końcowy *Confessing the One Faith. An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as it is confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed (381)* (Faith and Order Paper 153) powstał w 1990 r., a w 1996 r. uzupełniony został o przewodnik studyjny na użytek grup dyskusyjnych *Ku dzieleniu jednej wiary*. Na jednym z etapów prac nad tymi dokumentami (spotkanie plenarne Komisji „Wiara i Ustrój” w Limie w 1982 r.) wysunięto postulat jak najszerszego użycia tegoż Symbolu w liturgii, w wersji z formą liczby mnogiej („Wierzimy”) jako starszą oraz bez sformułowania *Filioque*. Por. S. Pa w ł o w s k i. *Ekumeniczne wyjaśnienie Credo. Prace Komisji «Wiara i Ustrój» Światowej Rady Kościołów*. „Roczniki Teologiczne” 51:2004 z. 7 s. 79-92.

³⁶ Por. NMK 70-71.

munii, udziału w jednym Ciele wszystkich wierzących. Jest to jej pierwsze i zasadnicze znaczenie. Podczas Eucharystii potwierdzona zostaje wiara wyznana podczas chrztu oraz udzielana łaska budująca wspólnotę wierzących³⁷.

Wspólnotowa celebracja sakramentów przekształca się w imperatyw posłania wierzących do świata. Przyjęcie daru Ducha Świętego i adopcji na dzieci Boże, jakie towarzyszy chrztowi, zobowiązuje wierzących do zanieśienia światu Dobrej Nowiny – poprzez świadectwo i służbę, poprzez solidaryzowanie się z potrzebującymi oraz walkę o godność człowieka. Chrzest zatem nie jest jedynie łaską dla wierzącego, lecz staje się misją działania na rzecz jedności oraz wprowadzania wartości ewangelicznych we wszystkie sfery życia ludzkiego³⁸. Podobnie eucharystyczna „pojednawcza obecność Boga w historii ludzkiej” wymaga od wierzących już nie tylko działania na rzecz jedności Kościoła, ale wybrania stylu życia prowadzącego całą ludzkość i świat do doświadczania pojednania i *koinonii* z Bogiem i ludzi między sobą. Konkretnie postawa ta ma się przekładać na życie przebaczeniem i podziałem dóbr wśród chrześcijan, a wobec świata – na podjęcie starań w celu budowania odpowiednich relacji społecznych, gospodarczych i politycznych, obalenia wszelkich struktur niesprawiedliwych, popierających rasizm, brak wolności czy alienację.

Szczególne znaczenie ma jeszcze jedna kwestia związana z Eucharystią, a to ze względu na postawę autorów dokumentu, w której widoczna jest troska o przeżywanie komunii wierzących, lecz nie za cenę uproszczeń czy kompromisów teologicznych, które w swej istocie negowałyby prawdziwą komunie³⁹. Chodzi o sposób przedstawienia problemu wspólnoty eucharystycznej. O ile we wcześniejszych dokumentach, w tym BEM 40, brak tejże wspólnoty był oceniany negatywnie, o tyle w NMK pojawia się dużo dojrzalsza refleksja, oparta przede wszystkim na zrozumieniu i obiektywnym

³⁷ NMK 78.

³⁸ Por. NMK 77.

³⁹ Takie działanie zmierzające do pojednania chrześcijan z pominięciem dzielących ich wciąż różnic dogmatycznych pod pretekstem, że zostały one już w wystarczający sposób rozwiązane albo straciły swoją aktualność i znaczenie, Walter Kasper określa „dziką ekumenią”. Prowadzi ona ostatecznie do samounicestwienia ekumenizmu, gdyż negując rzeczywistość istnienia trudności będących podstawą podziału chrześcijan, neguje tym samym celowość istnienia ruchu ekumenicznego zmierzającego do usunięcia tychże trudności i przywrócenia widzialnej jedności. Por. W. K a s p e r. *Ruch ekumeniczny z perspektywy Papieskiej Rady do spraw Jedności Chrześcijan*. SiDE 20:2004 nr 1 s. 37.

⁴⁰ Por. *Baptism, Eucharist, Ministry. The Lima Document 1982. Text and Commentaries*. Red. W. Hryniewicz, S.J. Koza. Lublin: RW KUL 1989 (dalej cyt. jako BEM) – E, komentarz 19.

przedstawieniu stanowisk Kościołów. Za ich różnorodnością kryją się, jak to wyrażają autorzy dokumentu, „poważne problemy teologiczne, które nie zostały jeszcze rozwiązane”⁴¹. Chodzi tu o wyjaśnienie natury Eucharystii: czy jest ona jednocześnie środkiem i celem budowania komunii, czy też pozostaje ona wyłącznie jej celem, ostatecznym wyrazem zaistniałej już w wierze i życiu jedności⁴². Takie ujęcie zagadnienia nadaje mu wielką powagę i ukazuje *koinonię*, do jakiej zmierzamy, jako dzieło, którego nie można przyspieszyć pochopnymi deklaracjami.

POSŁUGIWANIE

Cała misja Kościoła ukonkretnia się w jego posłudze, podobnie jak misja Jezusa wypełniła się poprzez Jego przyjście w postaci Sługi. Ta prawda o Synu Bożym, który przyszedł nie po to, aby Mu służyło, lecz by służyć (por. Mk 10, 45), jest kluczem interpretacyjnym dla rozumienia części dokumentu NMK poświęconych posługiwaniu⁴³. Jaką winna być posługa, która maksymalnie zapewniałaby wypełnienie misji Kościoła rozumianej jako wierne przekazanie wiary apostoelskiej przy zachowaniu i budowaniu jedności?

Posługa ta dotyczy wszystkich ochrzczonych, gdyż na mocy chrztu zostali oni włączeni w królewskie kapłaństwo zobowiązujące do naśladowania Chrystusa w „obwoływaniu roku łaski od Pana” (por. Łk 4, 19) oraz w służbie miłości na rzecz bliźniego. Z woli i ustanowienia Jezusa niektórzy są jednak powołani do szczególnej służby wyróżniającej się autorytetem oraz odpowiedzialnością za głoszenie Słowa, sprawowanie sakramentów i kierowanie wspólnotą, służby nazwanej tutaj posługiwaniem na mocy ordynacji. Fundamentalna dla utrzymania apostoelskiej prawdy i ciągłości życia jest posługa *episkopē*, sprawowana w trzech wymiarach: osobowym, wspólnotowym i kolegialnym, które zawsze z sobą współlistnieją na różnych

⁴¹ NMK, Tabela *Eucharystia*.

⁴² Katolickie stanowisko w tej kwestii jest wyrażone m.in. w *Katolickiej odpowiedzi na BEM*: „[...] dla katolików to jedność wyznania wiary jest rdzeniem komunii eklezjalnej. Ponieważ celebrowanie eucharystyczne jest w swojej najgłębszej naturze wyznaniem wiary Kościoła, niemożliwe jest obecnie dla Kościoła katolickiego zachęcanie do ogólnej wspólnoty eucharystycznej. Z naszego punktu widzenia nie możemy wspólnie dzielić Eucharystii, jeśli nie podzielamy w pełni wiary [...]” (B 2; cyt. za: *Official Response of the Roman Catholic Church to “Baptism, Eucharist and Ministry”*. W: *Churches Respond to BEM: Official Responses to the “Baptism, Eucharist and Ministry” text*. Vol. VI. Faith and Order Paper 144. Ed. M. Thurian. Geneva: WCC Publications 1988 s. 1-40.

⁴³ Por. NMK 82.

poziomach życia kościelnego. Coraz powszechniej utwierdza się wśród wierzących przekonanie o potrzebie posługi kolegialnej o zasięgu światowym, która mogłaby wyrazić się w koncyliarności oraz o potrzebie osobowej posługi na rzecz powszechnej jedności.

Ze stanowiska katolickiego pozytywnie należy ocenić przede wszystkim podjęcie kwestii prymatu i jej ważkości dla całego Kościoła. Komisja „Wiara i Ustrój” odpowiedziała swoimi poszukiwaniami teologicznymi na zaproszenie Jana Pawła II, by nawiązać z nim „cierpliwy i braterski dialog na ten temat”⁴⁴. Prowadzone dialogi, mimo nieprzewycięzonych punktów spornych, ukazały, że „istnieje coraz większa otwartość na dyskurs wokół powszechnej posługi wspierania misji i jedności Kościoła” oraz coraz częstsze postrzeganie jej „jako daru, a nie zagrożenia”⁴⁵.

Inną kwestią wymagającą dalszych dialogów jest sakramentalność święceń i posługi prezbiterów, różnej od posługiwania wszystkim wiernych nie tylko funkcyjnie, lecz również istotowo, oraz jej pochodzenie z Bożego ustanowienia. Z tym bezpośrednio wiąże się zagadnienie konstytutywności dla życia Kościoła trójstopniowego urzędu, w tym szczególnie osobowej posługi biskupiej⁴⁶. Klasyczne zagadnienia eklezjologiczne, w tym zwłaszcza te dotyczące posługiwania duchownego, nie mogą jeszcze na tym etapie być wyrażone jednym wspólnym głosem. Autorzy dokumentu wyznaczają jednak kierunek prowadzenia dialogów i wyrażają nadzieję na możliwość wspólnego odkrycia istoty posług, które miałyby wspierać lub umożliwiać przeżywanie *koinonii*.

PRÓBA OCENY EKUMENICZNEJ

Powstający dokument „Wiary i Ustroju” określa misję Kościoła jako bycie w pełni wedle własnej natury, stanie się *koinonią*. Istnieje duży stopień zgodności co do rozumienia istoty misji: jest ona uczestnictwem w trynitarniej misji Boga wobec świata. Jej wypełnienie dokonuje się poprzez prze-

⁴⁴ Por. NMK 104; Jan Paweł II. Encyklika *Ut unum sint* (25.05.1995). W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. II. Kraków 1996 nr 96.

⁴⁵ NMK 103-104.

⁴⁶ W NMK nie zostało ponowione wezwanie z BEM M 38 do Kościołów nieepiskopalnych o refleksję nad możliwością przyjęcia „sukcesji biskupiej jako znaku apostołowości życia całego Kościoła”. O negatywnym stosunku Kościoła katolickiego do przywracania znaku sukcesji por. m.in. *Official Response of the Roman Catholic Church to „Baptism, Eucharist and Ministry”* C 2 lub J. Ratzinger. *Nauka Kościoła o «Sacramentum ordinis»*. W: *Kapłaństwo*. Kolekcja „Communio” 3:1988 s. 65-76.

kazywanie świata otrzymanego daru komunii, który jednak w pełni zrealizuje się w eschatonie. Rozbieżność stanowisk pochodzi przede wszystkim z różnic w rozumieniu formalnych aspektów *koinonii* – więzów jedności, szczególnie konstytutywności form posługiwania duchownego. Najcenniejsze i najbardziej obiecujące na przyszłość wydaje się wyzwanie do podjęcia doktrynalnej refleksji nad kwestią powszechnego prymatu, do działań na rzecz wytworzenia form posługi kolegialnej, do szukania jedności w kwestiach etycznych oraz do życia wiary w dawaniu świadectwa i w postawie ciągłego nawracania i przebaczenia tak, aby mogła się zrealizować *koinonia*. Droga do niej nie prowadzi natomiast poprzez „łatwe” deklaracje czy sugestie, jak te, które w przeszłości dotyczyły wspólnoty eucharystycznej lub formalnego przywrócenia znaku sukcesji apostoelskiej.

BIBLIOGRAFIA

- Baptism, Eucharist, Ministry. The Lima Document 1982. Text and Commentaries. Red. W. Hryniewicz, S.J. Koza. Lublin: RW KUL 1989.
- Cereti G.: Ecumenismo. W: Nuovo Dizionario di Teologia Morale. Red. F. Compagnoni, G. Piana, S. Privitera. Wyd. 4. San Paolo 1999 s. 279-294.
- Communio w chrześcijańskiej refleksji o Kościele. Red. A. Czaja, M. Marczewski. Lublin: TN KUL 2004.
- Enchiridion Oecumenicum. Vol. 5: Consiglio Ecumenico delle Chiese. Assemblee Generali 1948-1998. Bologna: Edizioni Dehoniane 2001.
- Enchiridion Oecumenicum. Vol. 6: Documenti del dialogo teologico interconfessionale. Bologna: Edizioni Dehoniane 2005.
- Faith and Order at the Crossroads: The Plenary Commission Meeting, Kuala Lumpur 2004. (Faith and Order Paper nr 196). Geneva: WCC Publications 2005.
- Jan Paweł II: Encyklika *Ut unum sint* (25.05.1995). W: Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II. T. II. Kraków 1996 s. 753-822.
- Kantyka P.: Ekumenia w kontekście angielskim. W: Życie ekumenia w Kościołach lokalnych. Red. P. Jaskóła, R. Porada. („Ekumenizm i integracja” nr 9). Opole 2003 s. 135-143.
- Kasper W.: Ruch ekumeniczny z perspektywy Papieskiej Rady do spraw Jedności Chrześcijan. SiDE 20:2004 nr 1 s. 34-47.
- The ecumenical movement in the 21st century – A contribution from the PCPCU, 2005. Presentation at the event marking the 40th anniversary of the Joint Working Group between the Roman Catholic Church and the WCC, za: <http://www.oikoumene.org/resources/documents/wcc-commissions/joint-working-group-between-the-roman-catholic-church-and-the-wcc/the-ecumenical-movement-in-the-21st-century.html>. [11.07.2011].
- Koch K.: A che punto é il cammino. „Il Regno – Documenti” 1/2011 (Bologna) s. 23-33.
- Maffei A.: Natura e missione della Chiesa: il contributo ecclesiologicalo della commissione di «Fede e Costituzione». „Centro Pro Unione Bulletin” 67:2005 s. 8-15.
- Nadzwyczajny Synod Biskupów 1985. Relacja końcowa. Wrocław 1986.

- Natura i misja Kościoła. Etap na drodze ku wspólnemu oświadczeniu. Dokument Komisji „Wiara i Ustrój” Światowej Rady Kościołów (2005). Tł. R. Nehring. SiDE 26:2010 nr 1 (66) s. 66-108.
- Official Response of the Roman Catholic Church to “Baptism, Eucharist and Ministry”. W: Churches Respond to BEM: Official Responses to the „Baptism, Eucharist and Ministry” Text. Vol. VI. Faith and Order Paper 144. Ed. M. Thurian. Geneva: WCC Publications 1988 s. 1-40.
- Papieska Rada do Spraw Popierania Jedności Chrześcijan: Rapporto di Mons. J. Radano. La Commissione «Fede e Costituzione» e il dialogo sulla Chiesa a livello multilaterale 2004. Za: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/chrstuni/documents/rc_pc_chrstuni_doc_20050129_fede-costituzione_it.html [09.03.2011].
- Pa w ł o w s k i S.: Ekumeniczne wyjaśnienie Credo. Prace Komisji «Wiara i Ustrój» Światowej Rady Kościołów. „Roczniki Teologiczne” 51:2004 z. 7 s. 79-92.
- R a t z i n g e r J.: Nauka Kościoła o «Sacramentum ordinis». W: Kapłaństwo. Kolekcja „Communio” 3:1988 s. 65-76.
- R o u s e R., N e i l l S. C.: A History of the Ecumenical Movement 1517-1948. Philadelphia 1967.

KOINONIA MISJĄ KOŚCIOŁA
W ŚWIETLE DOKUMENTU KOMISJI „WIARA I USTRÓJ”
NATURA I MISJA KOŚCIOŁA

Streszczenie

Zagadnienie misji Kościoła od samego początku towarzyszy ruchowi ekumenicznemu: zarówno w jego wymiarze praktycznym jak i doktrynalnym. Na płaszczyźnie teologicznej wiąże się nierozdzielnie z kwestią natury Kościoła: wypełnienie misji oznacza bycie w pełni wedle własnej natury.

W omawianym dokumencie Komisji „Wiara i Ustrój” pojęciem określającym zarówno naturę jak i misję Kościoła jest *koinonia*: Kościół jest, a zarazem ma urzeczywistniać *koinonię* – nie tylko we wspólnocie wierzących, ale i w całym stworzeniu, tak aby „wszystko na nowo zjednoczyć w Chrystusie jako Głowie” (Ef 1, 10). Misja jest zatem wyrażalna różnymi aspektami *koinonii*: jest darem pochodzącym od Boga (źródło w misji trynitarniej, głoszenie Ewangelii, realizacja w eschatonie) oraz konkretną rzeczywistością o swoich formalnych wyznacznikach (wiara apostołska, chrzest, Eucharystia i posługiwanie). Dokument *Natura i misja Kościoła* jest syntezą tego, co Kościoły mogą wspólnie powiedzieć *in meritum* oraz obszarów wymagających dalszych dialogów, tudzież konkretnej zmiany postaw.

Słowa kluczowe: misja, Kościół, *koinonia*, natura, ekumenizm.